

Aleksandra Kuczyńska-Zonik

Trójkąt zależności: Litwa–Białoruś–USA

Decyzje prezydenta Alaksandra Łukaszenki dotyczące zgody na wyjazd litewskich ciężarówek zatrzymanych na Białorusi oraz zwolnienia więźniów politycznych były bezpośrednim efektem negocjacji amerykańsko-białoruskich, a nie działań rządu Litwy. Sytuacja ta ujawniła ograniczone możliwości Litwy w zarządzaniu kryzysami w relacjach z Mińskiem oraz rosnącą rolę aktorów zewnętrznych, przede wszystkim USA. Jednocześnie przypadek ten pokazuje, że zarządzanie napięciami litewsko-białoruskimi może przekładać się na realne zyski gospodarcze i polityczne dla reżimu Łukaszenki. W konsekwencji relacje Litwa–Białoruś coraz częściej wpisują się w szerszy układ zależności geopolitycznych.

Zakładnicy stosunków litewsko-białoruskich. W odpowiedzi na incydenty z balonami przemysłowymi kierowanymi instrumentalnie z terytorium Białorusi na Litwę, pod koniec października rząd litewski podjął decyzję o tymczasowym zamknięciu granicy ([„Komentarze IEŚ”, nr 1536](#)). W reakcji prezydent Białorusi Alaksandr Łukaszenka zakazał wyjazdu litewskich pojazdów ciężarowych z terytorium państwa. Według litewskiego Narodowego Centrum Zarządzania Kryzysowego (*Nacionalinis krizių valdymo centras*) niemal 2 tys. ciągników siodłowych wraz z naczepami utknęło na terytorium Białorusi (ok. 900 udało się wcześniej sprowadzić na Litwę). Litewski rząd podjął działania na rzecz ich uwolnienia, jednak brak konkretnych efektów, przedłużające się postoje oraz rosnące koszty skłoniły do działania samych przewoźników. Nie czekając na rozstrzygnięcia ze strony rządu Ingi Ruginienė, litewscy przedsiębiorcy zainicjowali kontakt ze stroną białoruską. Na polecenie prezydenta Łukaszenki 17 marca premier Alaksandr Turczyn spotkał się z przedstawicielami litewskich i polskich firm transportowych, deklarując gotowość do osiągnięcia „konstruktywnego porozumienia” i znalezienia wyjścia z impasu.

Efekt negocjacji amerykańsko-białoruskich. 23 marca białoruska agencja BELTA poinformowała, że Alaksandr Łukaszenka zezwolił na wyjazd pojazdów ciężarowych z litewskimi tablicami rejestracyjnymi (w tym należących do polskich firm zarejestrowanych na Litwie) pod warunkiem uiszczenia opłat. Kilka dni wcześniej, 19 marca, zapadła także decyzja o uwolnieniu grupy 250 więźniów politycznych przebywających na Białorusi. Po ich przybyciu na Litwę krajowe instytucje zapewniły wsparcie proceduralne oraz organizacyjne, umożliwiając im sprawne przekroczenie granicy i bezpieczny transport do miejsc pobytu. Obie decyzje władz białoruskich były bezpośrednio powiązane z wizytą wysłannika prezydenta USA Donalda Trumpa, Johna Coale’a ([„Komentarze IEŚ”, nr 1567](#)). W zamian Stany Zjednoczone zadeklarowały częściowe złagodzenie sankcji wobec białoruskiego sektora nawozów potasowych oraz sektora finansowego.

Wnioski

1. Relacje litewsko-białoruskie: zwycięstwo czy porażka Litwy? Litewscy przewoźnicy stali się de facto zakładnikami relacji litewsko-białoruskich, a rząd w Wilnie przez ponad pięć miesięcy nie zdołał wypracować skutecznego rozwiązania. Sytuacja ta wskazuje na ograniczone instrumenty oddziaływania, niewystarczające kanały komunikacji lub niską efektywność strategii negocjacyjnej wobec Mińska. W rezultacie ewentualne korzystne dla Litwy rozstrzygnięcie – jeśli doprowadzi do bezpiecznego powrotu pojazdów – nie będzie efektem bezpośrednich działań litewskiej dyplomacji. Zgoda Łukaszenki na wyjazd ciężarówek zapadła bezpośrednio po wizycie Johna Coale’a, a Litwa wcześniej zwracała się do USA o wsparcie w rozwiązaniu problemu. Jednocześnie inicjatywa dialogu wyszła od samych przedsiębiorców, mimo sceptycyzmu władz litewskich wobec przenoszenia rozmów na poziom polityczny. W efekcie Łukaszenka utrzymał swoją pozycję jako partner negocjacyjny i uzyskał zapowiedzi korzystnych decyzji gospodarczych ze strony USA.

2. Znaczenie USA dla polityki Litwy wobec Białorusi. Decyzja USA o częściowym złagodzeniu sankcji wobec Białorusi najprawdopodobniej nie doprowadzi do zmiany strategicznych celów polityki zagranicznej Litwy, choć może wpłynąć na dobór instrumentów, czyniąc je bardziej pragmatycznymi i ukierunkowanymi na wymierne

rezultaty ([„Komentarze IEŚ”, nr 1540](#)). Litwa utrzymuje krytyczne stanowisko wobec reżimu Łukaszenki i konsekwentnie wspiera demokratyczne przemiany na Białorusi. Jednocześnie władze litewskie pozytywnie oceniają efekty działań USA, zwłaszcza w zakresie uwalniania więźniów politycznych, podkreślając jednak konieczność utrzymania presji międzynarodowej. Część komentatorów wskazuje jednak, że nadmierne uzależnienie od decyzji USA może osłabić autonomię polityki Litwy i zmniejszyć presję na Mińsk. Kluczowe znaczenie nadal ma polityka sankcyjna UE, a działania hybrydowe Białorusi – takie jak instrumentalizacja nielegalnej migracji, wspieranie przemytu i dezinformacja – pozostają istotnym czynnikiem ograniczającym możliwość normalizacji relacji. Litwa nie prowadzi obecnie rozmów z USA w sprawie wznowienia tranzytu białoruskich nawozów potasowych.

3. Spójność polityki zagranicznej Litwy. Negocjacje amerykańsko-białoruskie mogą również wpływać na debatę wewnętrzną na Litwie. W trakcie wizyty Johna Coale’a w Wilnie doszło do spotkań z przedstawicielami części opozycji parlamentarnej (m.in. Litewskiego Związku Chłopów i Zielonych oraz jednym z eurodeputowanych), co wzbudziło pewne kontrowersje ze względu na brak koordynacji z rządem. Pojawiły się pytania o spójność polityki zagranicznej oraz ryzyko powstawania alternatywnych kanałów komunikacji z partnerami zagranicznymi. Wątpliwości budzi również zakres kontaktów wysłannika USA z politykami spoza głównego nurtu decyzyjnego. W konsekwencji rosną obawy dotyczące wewnętrznych podziałów oraz potencjalnych rozbieżności w podejściu Litwy do relacji z Białorusią.